

Eroauttamisen työkokous 28.5.2019

Monikulttuurisuus ja ero

Parisuhdehaasteet erilaisissa kulttuureissa ja auttamisen mahdollisuudet

Tiuku Pennola, monikulttuurisuustyön asiantuntija,
tiuku.pennola@etkl.fi, 050-4066235

- Voidaan puhua erilaisissa kulttuureissa elävistä pareista:
  - o yhdestä samasta kulttuurista tulleet suomalaisessa kulttuurissa
  - o kahden eri kulttuurin pariskunnat = molemmat tulleet eri kulttuureista
  - o toinen suomalainen ja toinen toisesta kulttuurista tullut

Parisuhteen haasteet

- Maahanmuuttajien parisuhdehaasteista puhuttaessa teemoiksi nousevat yleensä sukupuolten välinen työnjako ja kasvatus
- Usein merkittäviä eroja suomalaisen yhteiskunnan ja entisen kotimaan tavoissa on ymmärtää sukupuolten rooleja, liikkumavapautta ja sopivaisuussäännöksiä
- Maahanmuutto vaikuttaa parisuhteisiin eri tavoin. Toisille naisille muutto Suomeen
  - o voi tuoda lisää vapauksia
  - o toisissa perheissä tilanne ei vaikuta sisäiseen vastuunjakoon
  - o kolmansissa perheissä suhteet neuvotellaan jo aiemmin perheelle itselleen sopivalla tavalla kulttuurisista rooliodotuksista poiketen
- Puolisoiden välillä ongelmaksi nähdään usein maahanmuuttajien tapa järjestää sukupuolten väliset suhteet perheen sisällä
- Näissä tulkinnoissa maahanmuuttajanaiset näyttäytyvät vääränlaisten kulttuuristen käytäntöjen uhreina ja toisaalta aktiivisen suomalaisen tasa-arvokasvatuksen kohteina - samalla yksioikoiset sukupuoleen liittyvät kysymykset jättävät huomiotta maahanmuuttajamiehiä koskevat ongelmat
- Traditionaalista työnjakoa ei välttämättä pidetä perheessä itsessään osoituksena epätasa-arvosta ja naisten alistamisesta – ei edes naisten mielestä
- Joskus kuitenkin naisten odotukset miesten osallistumisesta lasten ja kodin hoitoon kasvavat Suomessa, kun aiempi perheverkoston tuki katoaa
- Toisaalta miehet viettävät myös enemmän aikaa kotona työllistymisvaikeuksiensa vuoksi. Näin parisuhteet muokkautuivat vastaamaan elämäntilanteen ja työmarkkina-aseman muutoksia eikä kyse ollut pelkästään kulttuurisesta toiminnan muutoksesta
- Kotitöihin liittyy myös tunne merkityksellisyydestä. Kun aiempi ammatillinen ja yhteiskunnallinen aktiivisuus ei ollut mahdollista, koti- ja hoivatyöt tarjoavat kokemuksen hyödyllisyydestä
- Usein on kuitenkin, niin, että haasteita tuottaa sukupuolten välinen epätasa-arvo ja sukupuolirooleihin liittyvät muutokset Suomeen tullessa

- Perheen sisäisessä roolijaossa näkyy usein perinteinen vahva jako naisten ja miesten välillä. Vaimon paikka on kotona ja hänen tehtävänsä on hoitaa lapsia sekä huolehtia kotitöistä
- Mies ei välttämättä hyväksy esim. vaimon opiskelua. Vaimo ei aina saa myöskään liikkua ja asioida yksin esimerkiksi kaupassa tai lääkärissä tai osallistua erilaisiin tapahtumiin
- Miehet pyrkivät hoitamaan vaimonsa asioita ja saattavat puhua tapaamisilla vaimon puolesta. Syyksi kerrotaan vaimon osaamattomuus hoitaa asioita, mikä tietysti on sikäli totta, etteivät naiset osaa asioida yksin, jos sitä ei ole heille aiemmin sallittu
- Vaimoilla ei välttämättä ole myöskään päätösvaltaa perheen asioihin. Miehet ovat tottuneet kontrolloimaan vaimojaan ja vaimot ovat tottuneet siihen. Tilanne voi olla myös vaimon toive eli aina ei ole kyse siitä, että vaimo vastustaisi olemassa olevaa perhesysteemiä. Myös aikuistuvat (15-18 -vuotiaat) poikalapset voivat määrätä perheessä äidin ja naisten puolesta asioista
- Perheiden perinteisten roolien noudattaminen on haasteellista suomalaisessa yhteiskunnassa
- Esim. mies ei pysty asioimaan viranomaisjärjestelmissä vaimonsa puolesta eikä häntä oteta mukaan asiakastapaamisille, jos kyse on vaimon asioiden hoitamisesta (esim. lääkärikäynnit)
- Naiset voivat olla Suomeen tullessaan epätietoisia oikeuksistaan naisena Suomessa. Muutos tasa-arvoajatteluun kaikilla elämän osa-alueilla on suuri ja se vaikuttaa usein perheen sisäiseen valtatasapainoon
- Toisinaan naiset itsenäistyvät ja omaksuvat tasa-arvoisemman ja länsimaisemman arvomaailman nopeammin kuin miehet. Eritaisuus tuo parisuhteeseen jännitteitä. Naiset saattavat alkaa vastustaa omaa kulttuuriaan, sen normeja ja perheen sisäistä roolijakoa, mikä voi johtaa miehen negatiiviseen reaktioon
- Miehet kokevat, että heidän arvostuksensa alenee Suomessa ja he menettävät auktoriteettiasemansa perheen päänä. He eivät pysty toteuttamaan perinteistä rooliaan perheen elättäjänä, koska heidän on hyvin vaikea työllistyä
- Miehet saattavat reagoida muutokseen ja omiin negatiivisiin tunteisiinsa niin, että he voimistavat vaimonsa kontrollia, mikä puolestaan lisää ristiriitoja perheessä
- Miehen aseman katsotaan maahanmuuton myötä alenevan ja naisen nousevan verrattuna aiempaan

Vanhemmuuden haasteet

- Maahan muuttaneissa perheissä usein naiset ovat vailla koulutusta ja heidän tehtävänsä on ensisijaisesti olla äidin roolissa ja huolehtia kodista ja perheestä. Usein perheen isä suuntautuu perheen ulkopuolelle viettäen paljon aikaa kodin

ulkopuolella. Kotityöt ja lasten hoitaminen ovat naisen vastuulla, vaikka mies ei kävisi töissä. Vanhemmuuteen tämä tuo haasteita äidin väsymisenä

- Perheen sisäinen hierarkia määrittelee lasten kohtelun sukupuolen mukaan. Pojat ovat tyttöjä korkeammassa asemassa ja miehet ovat naisia korkeammassa asemassa
- Perheen sisällä lasten kohtelussa tyttö- ja poikalasten välillä on eroja. Pojat alkavat suuntautua kodin ulkopuolelle jo lapsena ja heille sallitaan enemmän vapauksia kuin tytöille. Pojat saavat liikkua vapaasti kaupungilla ja heitä kannustetaan enemmän harrastusten pariin kuin tyttöjä.
- Pojalle voi langeta myös enemmän vastuuta perheestä ja he voivat joutua huolehtimaan koko perheen asioista
- Vanhempien kasvatustavat liittyvät oman maan kulttuurin vanhemmuuden malleihin, jotka ovat toisinaan hyvin toisenlaiset kuin Suomessa hyväksytyt mallit
- Erityisesti vanhemmuuden haasteena on kasvatustavoina käyttämä lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta, joka on Suomessa kiellettyä
- Ristiriidat kasvatustavoin oman maan kulttuurin ja länsimaisen kulttuurin välillä aiheuttavat voimattomuutta vanhemmissa. Erityisesti jos vanhemmat keskenään tulevat eri kulttuureista
- Vanhemmat tarvitsisivatkin käyttöönsä vaihtoehtoisia kasvatustavojen lasten kasvatuksessa. Kun jotain otetaan pois, on annettava jotain muuta tilalle
- erilaiset kulttuuriset kasvatustavat ja toisaalta perheiden kotoutumisprosessin haasteet voidaan tulkita helposti lastensuojelullisiksi ongelmiksi
- Perheenjäsenten eritahtisessa sopeutumisessa lapset omaksuvat vastaanottavan kielen ja tavat nopeasti, mutta vanhemmat jäävät kielellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti sidoksiin entiseen viiteryhmäänsä
- Vanhemmuuden haasteena nousee esiin erityisesti nuorten kasvatustava ja teini-ikä. Kasvatustyö kahden eri kulttuurin välissä ilman yhteisön tukea on erittäin haastavaa

Perheen ja suvun tärkeys

- perhe ja sukulaiset ovat tärkeitä ja suku vaikuttaa kaikkeen elämässä, myös parisuhteeseen
- Monet maahanmuuttajat tulevat yhteisöllisistä kulttuureista, joissa he ovat tottuneet sukulais- ja läheisverkoston läsnäoloon
- Usein kyseisissä kulttuureissa pienetkin päätökset ovat vanhempien sukulaisten tekemiä ja niitä noudatetaan kyseenalaistamatta

- Suomessa oleville nuorille vanhemmille asuminen kaukana sukulaisista aiheuttaa tilanteen, jossa he joutuvat ensimmäistä kertaa elämässään tekemään täysin itsenäisiä päätöksiä ja selviytymään itsekseen ilman läheisverkoston tukea
- Erityisesti vanhemmuuteen tuovat haastetta äidin nuori ikä, kun äiti saattaa olla itsekkin vielä alaikäinen ja turvaverkostoa tarvittaisiin erityisesti raskauden aikana ja pienen vauvan hoidossa
- Sukulaiset muodostavat keskeisen turvaverkon, joka on usein jäänyt kotimaahan
- Sukulaisverkoston puuttuminen tuottaa haasteita tilanteissa, joissa normaalisti käännytään suvun ja yhteisön avun puoleen
- Toisaalta, suvun ja yhteisön vaikutus parisunnan asioihin säilyy usein silloinkin, kun suku on toisaalla. Parisuhteeseen voidaan puuttua kotimaasta käsin tai Suomessa asuvan saman etnisen yhteisön taholta. Näin tapahtuu erityisesti parisuhteen ongelmatilanteissa
- Puuttumisen taustalla voivat vaikuttaa avioliittoon liittyvät taloudelliset kytkökset ja myös kunniakulttuuriin liittyvä pelko itse kunkin osapuolen kasvojen menetyksestä sekä koko suvun häpeästä
- Maahanmuuttajat eivät ole yleensä tottuneet siihen, että perheen asioita käsitellään perheyhteisön, suvun tai oman etnisen yhteisön ulkopuolella

Kahden kulttuurin parisuhteet

- Kaikille kahden kulttuurin perheille yhteistä on se, että parisuhdetta ei olisi olemassa ilman maahanmuuton kokemusta. Siitä syystä, asuipa kahden kulttuurin perhe missä maassa tahansa, asuu toinen puolisoista aina kotimaansa ulkopuolella
- Kahden kulttuurin perheissä puhutaan usein myös useampaa kuin yhtä kieltä
- Näitä kahta piirrettä lukuun ottamatta kahden kulttuurin perheet ovat keskenään erilaisia ja jokainen perhe on omanlaisensa
- Uskonnosta ja perinteistä nouseva moraalikäsitelmä määrittää puolisoitten välistä suhdetta kaikkialla maailmassa. Eri kulttuureissa parisuhteet voivat olla hyvinkin erilaisia
- Kumppaneiden käsitykset rakkaudesta ja parisuhteesta yleensä voivat olla hyvin erilaisia - vaikuttavat väistämättä suhteessa elämiseen
- Kumppaneiden on luotava oma yhteinen perusta parisuhteelle, koska he eivät voi nojautua kulttuurin ja ympäristön tarjoamiin valmiisiin malleihin
- Kun kaksi eri kulttuurista tulevaa ihmistä rakastuu, heidän pitää määrittellä omat rakkauteen ja parisuhteeseen liittyvät arvot ja peilata niitä toistensa arvoihin
- Tavoitteena voisi olla uudenlaisen rakkauden kulttuurin kehittäminen omaan parisuhteeseen

- Kahden kulttuurin parisuhde on toimivalla perustalla, jos rakastuneet löytävät yhteisen merkityksen ja arvon parisuhteelleen kulttuurin, ympäristön, kasvatuksen tai perhehistorian vaikutuksesta riippumatta
- Kahden erilaisen kulttuurisen tradition sovittaminen yhden katon alle edellyttää molempien kulttuurien näkyväksi tekemistä, molempien kulttuurien ymmärtämistä ja hyväksymistä osaksi omaa, yksilöllistä perhekulttuuria
- Molemmilla tulee olla tilaa elää myös oma kielensä ja kulttuurinsa säilyttämiseen
- Puolison maahanmuuttoprosessi ja siihen liittyvä sopeutumisstressi osuvat usein ajallisesti yhteen perheen perustamisen kanssa. Tämä kuormittaa myös suomalaista puolisoa ja vie voimavaroja vanhemmuudelta ja siihen valmistautumiselta
- Kaksikulttuuriset lapsiperheiden arjessa ulkopuolinen lastenhoitoapu on merkittävää, koska toisen puolison sukulaiset asuvat kaukana
- Ulkomaalaisella puolisoilla voi ainakin Suomeen muuton alussa olla hyvin vähän omia ystäviä tai harrastuksia ja myös työllistymiseen liittyvät haasteet voivat olla korostuneita
- Perheen taloudellinen tilanne voi usein parisuhteen alkuvaiheessa aiheuttaa suomalaiselle puolisolle suuria paineita ja huolta.
- Suomalainen puoliso on tärkeä tuki ulkomailta muuttaneen puolison kotoutumisessa, mutta tämä ei automaattisesti takaa kotoutumisen onnistumista.
- Ulkomailta muuttaneen puolison kotoutumisprosessi kuluttaa myös suomalaisen puolison voimavaroja ja vaikuttaa vanhemmuuteen, arjessa jaksamiseen sekä perheen lapsiin

Avioero

- Avioero on mahdollista eri kulttuureissa erilaisin kriteerein, mutta käytännössä usein vaikeaa, erityisesti naiselle
- Avioero onkin uusi mahdollisuus monille Suomeen tullessaan
- Maahanmuuttajien erilaiset avioliitot ja niihin liittyvät kysymykset hämmentävät toisinaan työntekijöitä
- Avioliiton sääntelyssä eri maiden oikeusjärjestelmissä on suuria eroja
  - o ikärajoissa (esim. naimisiin meno alaikäisenä)
  - o avioliiton osapuolten määrässä (esim. moniavioisuus)
  - o avioliiton solmimistavoissa (esim. järjestetty avioliitto tai pakkoavioliitto)
  - o naisen oikeuksissa
  - o sukulaisuussuhteissa
  - o avio-oikeudessa
  - o avioerossa
  - o vihkimistavoissa

- Avioeroihin liittyen ongelmana on usein suvun ja yhteisön painostus, vahva häpeän tunne ja kunnian menetyksen pelko sekä väkivallan ja kunniaväkivallan uhka
- Väkivallan uhka voi olla miehen vaimoon kohdistamaa uhkaa ja/tai suvun tai laajemman yhteisön kohdistamaa uhkaa kumpaankin osapuoleen
- Kunniaan liittyen osapuolet pelkäävät yhteisön sisäistä juoruamista ja kasvojen menetystä
- Sukulaiset kotimaassa saattavat painostaa jatkamaan parisuhdetta, vaikka henkilö itse, ja ehkä kumpikin osapuoli, olisi halukas eroamaan. Viime kädessä pelotteena toimii suvusta ja yhteisöstä hylkääminen
- Eroprosessissa puoliset ja koko suku joutuvat kohtaamaan suomalaisen lainsäädännön erilaisuuden
- Lapset eivät kuulu eron jälkeen jommallekummalle puolisoista, kuten maahanmuuttajien kulttuureissa usein on tapana, vaan lähtökohtaisesti vanhemmat jatkavat yhteishuoltajina, joutuvat opettelemaan jaetun erovanhemmuuden ja sopimaan lastensa asumisesta, elatuksesta sekä tapaamisista
- Tässä vaiheessa kaappausuhka voi nousta esiin

Auttamisen mahdollisuudet

- Maahanmuuttaja-asiakkaiden haasteita voidaan pitää niin ”vaikeina”, että asiakas jää käytännössä intensiivisen työskentelyn ulkopuolelle
- Asiakkaiden arvioinnissa ongelmatulkintoja ei eroteta erilaisuustulkintoista ja normaaliustulkinnat tehdään länsimaisesta näkökulmasta käsin
- Monet monikulttuurisen työn toimintamallit ja suositukset soveltuvat myös kahden kulttuurin perheen kohtaamiseen, erityisesti silloin kun palveluissa asioiva äiti on ulkomaalainen. Samoja asioita tulee kuitenkin huomioida myös, kun kohdataan suomalainen äiti, jonka puoliso on ulkomaalainen
- Ulkomaalaistaustaisen puolison näkökulma ja toiveet on otettava huomioon
- Kannusta vanhempia omien kieltensä puhumiseen lapsen kanssa
- Kohtele vanhempia yksilöinä, ei tietyn kulttuurin tyypillisinä edustajina
- Omaksu tunnusteleva, herkkä ja kunnioittava asenne perhettä ja sen kulttuurista identiteettiä kohtaan
- Tue vanhempia parisuhteessa ja lastenkasvatustyössä, jossa on kaksi erilaista kulttuuria
- Muistuta perhettä puheen merkityksestä
- Maahanmuuttajat kokevat maahanmuuton seurauksena uuden ja erilaisen yhteiskunnan. Tässä vaiheessa korostuvat kulttuuriset erot, erojen ihmettely ja niistä keskusteleminen, vaikka vertailussa voidaan löytää myös samankaltaisuuksia
- Maahanmuuttaja ei kuitenkaan ole ainoa, joka ihmettelee uusia asioita. Myös työntekijät ovat jatkuvasti uusien kulttuuristen tapojen ja ihmettelyn edessä

- Työntekijän työtä ja ajattelua voi helpottaa ilmiöiden jaottelu **lailla säädettyihin** ja toisaalta **säätelyn ulkopuolella oleviin** vaihteleviin tapoihin
- Se mikä on Suomen laissa kiellettyä, on kiellettyä, vaikka se kuuluisi jonkin kulttuurin tai uskonnon tapoihin. Nämä rajat työntekijän on pidettävä mielessään ja opetettava ne myös asiakkaalle
- Haastavampaa työntekijälle on miettiä omaa suhtautumistaan niihin kulttuurisiin tapoihin, joita laki ei säätele
- Työntekijän on hyvä pyrkiä pehmentämään kulttuurisista eroista johtuvia ristiriitoja, jotta ihmiset eivät pelästy ja suojaudu vihamielisyydellä tai vetäytymällä suomalaisesta yhteiskunnasta
- Ei tulisi puuttua tarpeettomasti asiakkaiden kulttuuriin ja uskonnollisiin tapoihin. Tutut tavat suojaavat asiakasta stressin vaikutuksilta ja tuovat turvallisuuden tunnetta uudessa maassa ja hyvin epävarmassa elämäntilanteessa
- Erilaisia suojaavia tekijöitä on pyrittävä vahvistamaan
- Kulttuuristen ja uskonnollisten tapojen osalta on syytä noudattaa ”minimipuuttumisen periaatetta”, jolloin puuttumisen kohteena ovat Suomessa laittomat toimintatavat (esimerkiksi kuritusväkivalta kasvatuskeinona) ja oman tietomme mukaiset vahingolliset tavat (esimerkiksi lääketieteellinen tieto lasten terveydenhoidosta asiakkaan käyttämään perinteiseen hoitotapaan verrattuna)
- Toki myös sellaisiin kulttuuriin tapoihin on puututtava, jotka aiheuttavat ongelmia suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisessa tai ovat millään tavalla haitaksi lapselle
- Perheiden ja pariskuntien kanssa työskennellessä on hyvä huomioida vuorovaikutuksen erilaiset käytänteet ja nostaa ne tietoisuuden ja keskustelun tasolle
- Tällaisia käytänteitä ovat esimerkiksi:
  - perheen asioiden käsittely viranomaisten kanssa
  - työntekijöiden salassapitovelvollisuus (mitä se tarkoittaa)
  - tapa puhua asioista suoraan (miten asiakkaan kotimaassa kommunikoidaan)
  - vaikeiden käsiteltävien ilmiöiden esiin nostaminen (onko keskustelunaiheita, joista ei asiakkaan mielestä voi puhua ja miksi)
  - keiden läsnä ollessa voidaan puhua mistäkin asiasta (mahdollisuus asettaa rajoja myös perhepiirissä ja suojata itseään)
- Maahanmuuttajien kanssa työskennellessä tulee hyvin ilmi luottamuksen puute, epäilykset ja häpeä, mitkä estävät pariskuntia keskustelemasta vaikeista asioista työntekijälle
- Takana voi olla huonoja kokemuksia liittyen viranomaisiin
- Myös lasten ja vanhempien välillä voi olla etäisyyttä ja luottamuksen puutetta, mikä estää lapsia ja nuoria kertomasta ongelmistaan vanhemmille
- Tämä jakamisen vaikeus on huomioitava pariskuntien ja koko perheen kanssa työskennellessä. Yhteisten keskustelujen lisäksi tarvitaan aina myös yksilökeskusteluja (myös lapsille!) (tulkki!) ja toisekseen keskeinen työn tavoite on

perheen/pariskunnan lähentyminen, luottamuksen lisääminen ja yhteisen jakamisen helpottuminen

- Auttamisessa voi käyttää hyväksi niitä kulttuurisia piirteitä, jotka vaikuttavat vahvasti asiakaskunnan toiminnassa. Eräs tällainen piirre on yhteisöllisyys ja perheen/suvun merkitys. On parempi käyttää näitä kulttuurisia piirteitä hyväksi omassa työssään, kuin työskennellä niitä vastaan
- Yhteisöllisyys on esimerkiksi hyvä alusta erilaisille ryhmätoiminnoille: naisten keskusteluryhmät suomalaisesta yhteiskunnasta ja naisen elämästä Suomessa, miesten vastaavat keskusteluryhmät (erittäin tärkeitä miesten kannattelemiseksi, koska heidän roolinsa muuttuu perheyhteisössä merkittävästi), vanhemmuutta tukevat ryhmät ja keskustelut kasvatuksen erilaisuudesta jne
- Arjen työssä läsnä oleva kulttuurien välinen vertailu vaatii työntekijältä yleistasoista suomalaisen kulttuurin, tapojen ja arvomaailman sekä lainsäädännön tuntemusta. Suomalainen kulttuuri ei kuitenkaan ole yhtenäistä ja vaihtelua esiintyy
- Ei esimerkiksi ole olemassa mitään yhteistä suomalaista kasvatuskäytäntöä. On lukuisia eri variaatioita kasvattaa lapsia ja kasvatuserimielisyydet ovat arkisia kiistoja vanhempien välillä niin perheissä kuin laajemminkin yhteiskunnassa
- Länsimaisen yhteiskunnan ulkopuolella on lukuisia erilaisia perhemuotoja, joiden seassa länsimainen ja suomalainen perhekäsitys on varsin outo
- Omituisuuksiemme listaan kuuluu muun muassa:
  - o korostunut yksilökulttuuri ja yksin asuminen
  - o pitkälle viety tasa-arvokäsitys sukupuolien ja sukupolvien välillä
  - o avoliiton ja seksisuhteiden hyväksyminen parisuhteen ulkopuolella
  - o sekä äitiyden ”aliarvostaminen” naisen elämässä
- Kulttuurien välisessä vertailussa on hyvä välttää jyrkkien vastakkainasettelujen luomista. Suomi on oikeusvaltio ja hyvinvointivaltio, mutta nämä määritelmät taikka lainsäädäntömme eivät kerro totuutta ihmisten arjesta
- Meillä on esimerkiksi lainsäädäntö, joka kieltää kaiken perheen sisäisen väkivallan. Silti, naiset kohtaavat Suomessa väkivaltaa toiseksi eniten EU-maiden joukossa (KPMG 2018, 12) ja lähes puolet vanhemmista kertoo käyttäneensä jotain kuritusväkivallan muotoa lasten kasvatuksessa (Hyvärinen 2017). Historialliselta perustaltaan Suomi on varsin patriarkaalinen maa
- Jos perheen kanssa käydään läpi vaikkapa perheenjäsenten rooleja ja kotitöitä, voidaan keskustelussa verrata samalla kotimaan ja Suomen eroja (esimerkiksi äidin ja isän roolit perheessä)
- Kriisinäkökulmasta voidaan miettiä, miten perheen tilanne on muuttunut kotimaasta lähdön myötä (esimerkiksi arki ja kotityöt nyt ja kotimaassa ennen lähtöä)
- Samoin voidaan miettiä, miten perheen kokemat ikävät ja raskaat tapahtumat ovat vaikuttaneet tilanteeseen (esimerkiksi fyysinen loukkaantuminen,

masennus/uupumus, joka on muuttanut rooleja tai tuonut haasteista kotitöiden tekemiseen)

- Perheen toimintaa arvioitaessa ja tukitoimia suunniteltaessa tulee ottaa huomioon perheen tosiasialliset resurssit suoriutua arjesta. Puhumisen lisäksi voidaan tarvita konkreettista apua esimerkiksi uupuneiden vanhempien jaksamisen tueksi.

Lähteenä käytetty:

Sirpa Rönkkömäki: *Turvapaikanhakijoiden parisuhteiden ja vanhemmuuden haasteista sekä auttamisen mahdollisuuksista vastaanottokeskuksissa.*

<https://migri.fi/documents/5202425/6032464/Selvitys+turvapaikanhakijoiden+parisuhteen+ja+vanhemmuuden+haasteista+sekä+auttamisen+mahdollisuuksista+vastaanottokeskuksissa/9bb629ae-083a-d55d-56b3-c98ddb3b55f/Selvitys+turvapaikanhakijoiden+parisuhteiden+ja+vanhemmuuden+haasteista+sekä+auttamisen+mahdollisuuksista+vastaanottokeskuksissa.pdf>

Muistakaa liittyä Extranetissä *Monikulttuurisuus-teemaryhmään* sekä Facebookissa *Ensi- ja turvakotien liiton moku-ryhmään*:

<https://www.facebook.com/groups/158254067697454/>

Kuva Tiuku Pennola